Güldürü filmlerimiz ve sinemamızın komikleri

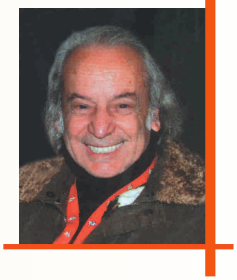

Konuk Yazar: **Agah Özgüç**

"Gülmek bir gereksinmedir. Güldürerek düşündürmek ise bir görev..."

Güldürü filmlerimizin tarihsel serüveni Türk sinemasının ilk yıllarında ortaya çıkar. Fransız Pathe şirketinin temsilcisi olarak Türkiye'ye gelen **Sigmund Weinberg**'in 1916'da çekimine başlayıp, 1918 yılında ise **Fuat Uzkınay**'ın tamamladığı **Himmet Ağa'nın İzdivacı** ve çekimi yarım kalan **Leblebici Horhor Ağa**, Türk sinemasının "ilk güldürü filmleri denemeleri"dir. Ama bu ilk dönem çalışmalarında tipleme açısından asıl sözü edilmesi gereken belli başlı komedi oyuncuları **İsmet Fahri Gülünç** ve **Şadi Fikret Karagözoğlu**'dur. Dönemin ün yapmış tuluat kumpanyası oyuncularından **İsmet Fahri Gülünç**, 1919'da "ilk kısa öykülü komedi filmi denemesi" olan **Tombul Aşığın Dört Sevgilisi**'ni çekmeye başlar. Ne var ki film, bir anlaşmazlık sonucu yarım kalır. Bu başarısızlığın ardından ikinci güldürü denemesi, **Fahri Bey Makarna Tenceresinde** adını verdiği kısa öykülü komedi filmini tamamlamayı başarır. Ancak **İsmet Fahri**'nin asıl başarısı sahnededir. Özelikle Kayserili taklitleri ve yörenin şivesini iyi kullanmasıyla dikkat çeker. **Şadi Fikret Karagözoğlu** da tuluat kumpanyalarından yetişmiş, **Burhanettin Tepsi**, **Reşat Rıdvan** ve **Ahmet Fehim** gibi ustaların yanında çalışmış bir tiyatrocudur. 1921'de Darülbedayi'de sahnelenen **Hisse-i Şayia** adlı oyundaki **Bican Efendi** tiplemesiyle öne çıkarak büyük bir başarı kazanır. Aynı yıl aldığı bir teklifle **Bican Efendi** tiplemesini geliştirerek yeni bir senaryo yazar. Yönetmenliğini yapıp başrolünü üstlendiği kısa öykülü **Bican Efendi Vekilharç** gerçekleştirilen ilk komedi filmi dizisi olur ve ilk güldürü tiplemesini ortaya çıkarır. **Bican Efendi Mektep Hocası** ve **Bican Efendinin Rüyası**'yla devam eden bu güldürüler, Türk sineması tarihinde ilk kez aynı kahraman prototipi üzerine kurulmuş bir "üçleme"yi oluşturur.

LEBLEBİCİ HORHOR AĞA

VASFİ RIZA - MÜNİR ÖZKUL

Ustaları **Güllü Agop**, **Kavuklu Hamdi** ve **Mınakyan**'ın izinden yürüyüp, onların geleneklerini sürdüren **Naşit Özcan** da, elbette ki yaşadığı döneme damgasını vurmuş çok ünlü bir komedyendir. Tuluat oyuncusu olarak ilk ününü Osmanlı Tiyatrosu döneminde yapan **Naşit Özcan**, Cumhuriyet sonrası **Muhsin Ertuğrul**'un filmlerinde oynar. Bütünüyle başrol oynadığı ilk güldürü denemesi **Naşit Dolandırıcı**'dır. Filmin isminden de anlaşılacağı gibi ana tema **Naşit Özcan**'ın üzerine kurulmuştur. **Özcan**'ın tiyatro sahnelerindeki yaşamı yavaş yavaş dönemini kapamaya başladığı günlerde **İsmail Dümbüllü** adı gündeme gelir. **Dümbüllü** de tuluat oyuncusudur. Genel bir görüşe göre **Dümbüllü**, "ortaoyununun son temsilcisi"dir. Sahnede olduğu gibi, 1940'lı yılların sonlarında sinemada da "halk komiği" tanımlamasıyla yıldızlaşır. **Dümbüllü**'ye, sinema aracılığıyla, seyirci ile bütünleşen ve en yaygın biçimde halka inip "yıldızlaşan ilk güldürü sanatçımız" demek herhalde yanlış olmaz. Peki, bu dönemde başka güldürü oyuncuları yok muydu? 1951'de **Aziz Basmacı**, 1952'de **Settar Körmükçü**, **Zeki Alpan**, **Zıt Kardeşler** (**Mehdi-Osman Zıt**), **Vahi Öz**, 1953'te **Orhan Erçin**, **Toto Karaca**, **Kenan Büke**, 1955'te **Tevhid Bilge** canlandırdıkları tiplerle kendi sınırları içinde ün yapmış, belli başlı güldürü oyuncularıdır. Bu arada **Aziz Basmacı**'yla **Tamer Balcı**'nın **Ali ile Veli**, **Zeki Alpan**'la **Osman Alyanak**'ın **Memiş ile İbiş**, **Münir Özkul**'la **Vasfi Rıza Zobu**'nun **Edi ile Büdü** filmleri, Türk sinemasında ilk kez ikili tiplerden oluşan "komedi çiftleri"ni yaratır. Dünyaca ünlü "Laurel-Hardy"e özenilerek yaratılan bu ikili tip anlayışı, özellikle de **Osman Zıt**'la **Mehdi Zıt**'ın **Zıt Kardeşler Polis Hafiyesi** adlı filmlerinde çok daha belirgindir.

NAŞİT ÖZCAN - DÜĞÜN GECESİ

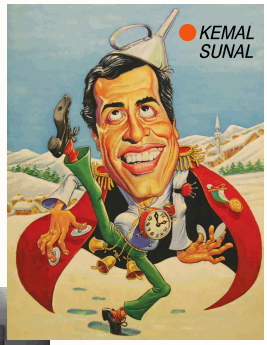

KEMAL SUNAL

VAHİ ÖZ

ÖZTÜRK SERENGİL

1960'lı yıllarda, önemi pek fark edilmese de tipleme yaratma açısından "yönetmen sineması" gündemdedir. Örneğin, bu dönemde **Osman F. Seden**'in **Cilalı İbo** ile **Adanalı Tayfur**'u ve **Hulki Saner**'in **Turist Ömer**'i güldürü sinemasının "üç büyükleri" olarak ortaya çıkar. **Feridun Karakaya**'nın oynadığı "**Cilalı İbo**", **Öztürk Serengil**'in "**Adanalı Tayfur**"u ve **Sadri Alışık**'ın "**Turist Ömer**" tiplemesi, giderek popülist bir "halk sineması, halk güldürüsü dizileri"ni oluşturur. 1961-1974 döneminin "üç büyükler"lerinin yanı sıra yeni yüzler, yeni tipler de devreye girer Türk sinemasında: **Suphi Kaner**'le **Gol Kralı Cafer**, **Necdet Tosun**'la **Yosun ile Tosun**, **Vahi Öz**'le **Horoz Nuri**, **Nejat Uygur**'la **Cafer Bey**, **Rüştü Asyalı**'yla **Keloğlan**... Güldürü sinemasının yenilikçi bir kimlikle ortaya çıkıp "gülme eylemi"ni toplumsallaştıran dönemin en önemli yönetmeni **Ertem Eğilmez**'dir kuşkusuz. Kalabalık kadrolu, aileye dönük "salon komedileri"nin ardından güncel sorunlara yönelik kendine özgü bir gülmece anlayışıyla sinemada ilginç örnekler veren bir yönetmendir.

GIRGIRİYE

CİLALI İBO

Kemal Sunal, **Adile Naşit**, **Metin Akpınar**-**Zeki Alasya**, **Ayşen Gruda**, **Halit Akçatepe**, **İlyas Salman** ve **Şener Şen**, bir "ekip çalışması"nın, bir "okul"un yarattığı güldürü oyuncularıdır. Aynı takım dayanışması, Sulukule çevresini, yaşam biçimini, dostluklarını, kavgalarını sıcak bir atmosferde ele alan, **Erler Film**'in **Girgiriye** filmlerinde de vardır. **Darbukacı Baryam** tiplemesiyle **Müjdat Gezen**, **Gülşen Bubikoğlu**, **Perran Kutman**, **Şemsi İnkaya**, **Asuman Arsan**, **Sami Hazinses**'in rol aldığı zengin oyuncu kadrosuyla. Ve sinemamızdaki bu komedi filmleri geleneği günümüze kadar içerik ve formatları değişse de sürer gider...

Bakın, sinema yazarı **Çetin A. Özkırım** ne diyor: "...**gülmek bir gereksinmedir. Güldürerek düşündürmek ise bir görev.**"

** Kaynak: Agah Özgüç'ün "Türlerle Türk Sineması. Dönemler, Modalar, Tiplemeler" (2005) kitabından bir bölüm.*